

auch nur ein Stück des Tatbestandes der unerlaubten Handlung verwirklicht ist, so dass er an mehreren Orten gegeben sein kann.²⁰⁾

Rovněž tak i švýcarský prof. Max Guldener dovozuje, že »Begehungsort ist sowohl der Ort wo der Täter gehandelt hat als auch der Ort des Erfolgseintrittes«.²¹⁾

Za zmínku stojí, že čs. mezinárodní právo soukromé sice neuznává zásadu »qui eligit iudicem eligit legem«, takže forum delicti nemusí ještě být totožná s locus delicti, ale z povahy věci plyne, že zvolil-li poškozený forum delicti, bude to mít často za následek, že soud použije hmotné právo legis fori.

Summary

In the first part of this article the author deals with the sources and the substance of unfair competition. In his opinion the object of protection is — in the first place — the common interest of the society comprehending at the same time the protection of customers against misleading information as well as against the misuse of competition. Otherwise the application of the principle »neminem laedere« would not be sufficient as the competition is in principle permitted and it follows directly from the application of this principle that one of the competitors will suffer damage. Prohibited is only unfair activity or action.

In the second part the author informs of the legal practice of the courts in the domain of Roman, German and Anglo-saxon law.

The third part contains explications concerning the regulation of substantive law and of the rules of conflict from the point of view of the Czechoslovak legislation. The fourth part is devoted to the procedural problem of the »forum delicti« according to Czechoslovak legislation.

As far as conflicts of law are concerned the author analyses the purport of section 15 of the Law No. 97/1963 Coll. on private international law and the rules of procedure relating thereto. According to this rule the Law renders possible to apply either the law of the state where the damage originated, or of the state where the claim for indemnity came into being. It is necessary to take into account the fact that the whole legal regulation here is dominated by the principle of a reasonable settlement of the respective legal relation. The problems are to be solved in accordance with the aforementioned principle.

Hence follows the conclusion that the court dealing with unfair competition will apply the principle of »lex loci delicti commissi« and will at the same time, following the principle of reasonable settlement, apply either the law of the place of the action or that of the place where the result came about.

It is impossible to cover all cases, nevertheless — in the author's opinion — the following solutions would correspond with the above mentioned principle of reasonable settlement:

1. In case of unfair competition committed by a libellous letter it will be appropriate to apply the law of the state on the territory of which the writer intended to prejudice his rival competitor; if for instance in connection with a public competition in a certain country one of the competitors would write the libellous letter in order to eliminate another competitor from the competition, it would be reasonable to apply the law of the country where this competition was published.

2) If unfair competition were committed by print, broadcast or television, it would be reasonable to consider as »locus delicti« always the place where the print was published or the place from where the broadcast was emitted. It has to be taken into account however that broadcast can be carried out from the sea as it the case of so-called »pirate« broadcasting stations so that this station cannot be located as within the territory of a certain state. As to television, its effects may be limited to a certain area only. Thus it will be right, in case of unfair competition committed by means of mass-media, to inquire about where the centre of the competitive relation is situated and with regard to the circumstances of the case it will be possible to consider as »locus delicti« every state on the territory of which the press can be

²⁰⁾ Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechtes, Berlin 1929, str. 90.

²¹⁾ Schweizerisches Zivilprozessrecht, Zürich 1958, str. 83.

purchased and where broadcast and television transmission can be recorded. In such case the court had to consider whether the possibility of a competitive relation existed — even in perspective — in those countries.

3. As far as actions which could cause confusion between competitors, their firm or products are concerned, it will be reasonable to apply, as a rule, the law of the state on the territory of which the competitor intended to call forth such a confusion.

4. In case of defamatory allegations, or allegations and affirmations which are able to mislead the public as to the quality of the products and their way of production, it will be reasonable to apply the law of the state on the territory of which one competitor endeavoured to cause prejudice to the other competitor in the relation to his customers.

In such and similar cases the law of each state on the territory of which illicit action took place can be applied.

5. If in the above mentioned cases unfair competition was not involved according to the law of the state on the territory of which the letter was received, press purchased or transmission recorded, but the respective action would be considered unfair competition according to the law of both competitors, it would be reasonable to apply the law of the state where the establishment of the prejudiced competitor is situated.

6. If the question of unfair competition between two Czechoslovak enterprises will arise abroad, it will be reasonable to apply Czechoslovak law because it is necessary that the enterprises be ruled by the legal regulations of their country. This can prejudice one of the enterprises in relation to its foreign competitors but it is necessary to insist that the Czechoslovak enterprises observe, even abroad, the fundamental principles of the Czechoslovak legal order and of socialist ethics.

NĚKTERÉ TEORETICKÉ KONCEPCE ŘEŠENÍ OTÁZKY UZNÁNÍ A VÝKONU CIZÍHO ROZHODNUTÍ

Doc. dr. VILÉM STEINER, CSc.

V nauce mezinárodního práva soukromého a procesního se teoretické otázky spojené s uznáním a výkonem cizích rozhodnutí pokládají všeobecně za její významnou složku.¹⁾ Přitom samotná »sedes materiae« sem patří jakož i otázky, jež se tu kladou, jsou značně složité a zároveň i obtížné k řešení. To plyne především přímo ze samotné povahy cizího rozhodnutí, které jakožto úřední akt, v němž nalézá vyhraněnou podobu emanace soudní výsosti určitého cizího státu, je ve svých účincích omezeno zásadně na území toho státu, který je vydal. Extra territorium ius dicendi impune non paretur (D. 2. 1. 10)). Přispívá k tomu dále též skutečnost, že samo cizí rozhodnutí vychází vždy ze splnění určitých podmínek, předepsaných k jeho vydání nejen hmotným, ale i procesním právem, které mohou mít a zpravidla také mají v jednotlivých zemích zcela rozdílný obsah.

Složitost otázek spojených s uznáním a výkonem cizích rozhodnutí v občanskoprávních věcech, zde jen stručně nastíněná, prohlubuje se navíc ještě tím, že sama příslušná úprava právní v jednotlivých zemích bývá vyjádřena na tomto úseku převážně toliko rámcově, a to často jen v jednom anebo jen

¹⁾ K tomu srov. např. M. Wolff, Private International Law, Oxford 1945, str. 503: »Of all problems arising in international intercourse the problem of the recognition of foreign judgments and their enforcement is possibly the most important«, obdobně též F. A. M. Riad, La valeur internationale des judgments en droit comparé, Paris 1955, str. 1 aj.

v několika zcela obecně pojatých ustanoveních. To vše také způsobilo, že na výklad těchto ustanovení, jakož i na obsah příslušných mezinárodních smluv, týkajících se uznání a výkonu cizích rozhodnutí, vykonávala vždy rozhodující vliv nauka a pod jejím vlivem popř. také příslušná judikatura.

I když úprava československá, na kterou se v dalším zaměřujeme, je sama s dostatek obsáhlá, přece jen usnadní i její výklad ujasnění si některých teoretických předpokladů, za nichž došlo k vlastní její koncepci i k jejím detailům. Znalost teoretického východiska se však bude klást již jako zcela nezbytná v případě, budeme-li chtít pochopit úpravu cizí, tj. půjde-li o otázku uznání a výkonu rozhodnutí československých na půdě státu cizího. Stejně tak tomu bude, budeme-li chtít pochopit obsah příslušných mezinárodních smluv. Z mnohosti teoretických otázek sem spadajících povšimneme si nejdříve idejí zdůvodňujících samotné uznání anebo výkon cizího rozhodnutí mimo stát jeho původu.

Nejstarší doktrínou v tom směru je bezesporu universalistické učení italské statutární teorie vznikající v první polovině 13. století, podle něhož všechny italské státy podléhaly mocensky i se svým partikulárním právem nejvyšším autoritám, jimiž byl tehdy císař a papež, tyto »supremí principí qui simul omnia possunt«.²⁾ Z jejich moci se odvozovaly nejen tehdy vznikající normy kolizní nebo normy o pravomoci soudní jednotlivých států, ale i příslušné rozsudky soudních úřadů, kterým byla proto také přiznávána univerzální účinnost na území všech států ostatních. Dogma univerzality tohoto učení mělo své teoretické základy v myšlence domněle všeobecně platného práva římského. To pak jako ratio scripta sloužilo za základ k vytváření teoretických děl glosátorů a komentátorů, v nichž docházelo v podstatě k jednotnému vědeckému zpracování římského práva ve směru jeho přízpůsobení novým hospodářsko-spoločenským poměrům. Prostřednictvím této jednotné pravovědné i vědecké úpravy,³⁾ která bývá označována také za úpravu nadnárodní, nadstátní,⁴⁾ docházelo pak zároveň též k ovlivnění příslušné soudní praxe.

Učení o univerzálním charakteru soudního rozhodnutí spojené se školou glosátorů bylo vystřídáno počínaje 14. stoletím, kdy se moc císařova stala iluzorní v důsledku vzniku četných samostatných států, doktrínou teritoriality francouzské a nizozemské školy, podle níž naopak platnost mezinárodního práva soukromého i účinnost soudních rozhodnutí v soukromoprávních věcech je omezena zásadně na území jednotlivých samostatných států. Vystoupením Savignyho a Manciniho v 19. stol. ožila však idea univerzality opět v nových podobách. Než ani tím se vývoj, který zde nemůžeme a nechceme ve všech podrobnostech sledovat, neuzavřel dalším idejím, z nichž mnohé jsou založeny opět na principu teritoriality,⁵⁾ jiné zase usilují obvykle

²⁾ Baldus, Consilia II, 295, citováno podle W. Niederer, Einführung in die allgemeinen Lehren des internationalen Privatrechts, Zürich 1954, str. 38.

³⁾ Srov. Gutzwiller, Le développement historique en droit international privé, Recueil des Cours 1929, IV, str. 293.

⁴⁾ Srov. M. Wollff, cit. dílo, str. 11.

⁵⁾ Na principu teritoriality spočívá rovněž socialistická nauka mezinárodního práva soukromého a procesního, (k tomu srov. zejm. Lunc, Meždunarodnoje častnoje pravo, Obščaja čast', Moskva 1959, str. 34, 130, dále Peretěrskiĭ—Krylov, Meždunarodnoje častnoje pravo, Moskva 1959, str. 5—20; rovněž Kalenskij, K předmětu a povaze mezinárodního práva soukromého a k otázce jeho místa systému práva, Časopis pro mezinárodní právo, č. 2/1960, str. 81—101.

na přirozenoprávním základu o další argumentaci prospěšnou pro doktrínu univerzalistickou.⁶⁾

Hodnotíme-li z tohoto hlediska celou dosavadní nauku mezinárodního práva soukromého a procesního, lze oprávněně říci, že se vyvíjí v podstatě ve středu zásad dogmatu teritoriality vycházející z myšlenky suverenity jednotlivých států a dogmatu universalisty opírající se zase o systém všeobecně platných racionálních právních pravidel nadřazených jednotlivým státům, a že na výsledcích řešení jejich vzájemného konfliktu spočívají i nejmodernější školy zejména škola pozitivistická na jedné straně a internacionální na straně druhé. Z jednotlivých názorů různých škol, které celý tento vývoj nauky charakterizují, budou nás zajímat ovšem právě jen ty, které se dotýkají účinnosti cizích rozhodnutí.

Jedním z nich je učení nizozemských právníků 17. století, spočívající na teritoriálním principu, podle něhož se cizí rozhodnutí stejně jako cizí zákony uznávají toliko »ob reciprocum utilitatem et ex comitate«.⁷⁾ Idea comity v něm vyjádřená, nezůstala však pouhým historickým jevem, nýbrž poté, co byla zásluhou J. Storyho převzata do anglo-americké doktríny mezinárodního práva soukromého,⁸⁾ slouží k vysvětlení důvodů uznání cizích rozhodnutí dodnes, přesto, že je v původním pojetí již v mnohém překonána⁹⁾ společenským vývojem. Americká judikatura proto ve snaze doplnit důvody uznání a výkonu cizích rozhodnutí, vyjádřené v doktríně comity, ještě dalšími argumenty opírajícími se stále více o nové univerzalistické tendence, které v 19. století pronikají do nauky mezinárodního práva soukromého, začíná stále častěji v této souvislosti zdůvodňovat svůj postup buď obecně uloženou povinností uznat právo získané cizím rozhodnutím stejně jako je třeba uznat nárok plynoucí ze smlouvy uzavřené v cizině (Vested rights theory),¹⁰⁾ anebo nemožností zabránit účinkům právní moci, spojeným s věcí rozsuzovanou a tím i právní jistotě z konečného rozhodnutí plynoucí, jsou-li podle obyčejového práva splněny základní podmínky uznatelnosti cizího rozhodnutí (kompetence soudu, cizí rozhodnutí není fraudulentní, nepřičí se veřejnému pořádku),¹¹⁾ anebo konečně tím, že se cizí rozhodnutí připodobňuje

⁶⁾ K stoupencům tohoto směru náleží z představitelů moderní nauky zejména Scelle, Vattel, Verdross, Duguit, jakož i Kelsen (k tomu srov. Žourek, Kritika učení o tzv. primátu mezinárodního práva, Studie z mezinárodního práva č. 1 [1955], dále též G. Gidel, Droits et devoirs des nations, Recueil des Cours, V, 1925, 10, str. 590 násl.

⁷⁾ Srov. P. Voet, De statutis X, c. 14; srov. též Lainé, Introduction au droit international privé, Paris 1892, díl II, str. 103, Jitta, La méthode du droit international privé, La Haye 1890, str. 53, Walker, Streitfragen aus dem internationalen Zivilprozessrechts, Wien 1897, str. 173 a násl., L. v Bar, Theorie und Praxis im internationalen Privatrecht.

Zaslouží též zmínky, že s tímto učením je původně nerozlučně spojen postulat vzájemnosti, reciprocit (k tomu srov. Jan Voet, Commentarius ad Pandectas, Liber I, tit. IV, pars II; De statutis § 12).

⁸⁾ K tomu srov. v podrobnostech Kuhn, La conception du droit international privé, d'après la doctrine de la pratique aux Etats Unis, Recueil des Cours 1928, 1, str. 196 a násl.

⁹⁾ Srov. Wolff, cit. dílo, str. 254.

¹⁰⁾ K tomu srov. zejména čl. 430 Restatementu of the Law of Conflicts of Laws, St. Paul 1934; srov. též rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Florida ve věci Warren c. Warren 1917 [73 Fla 764].

¹¹⁾ Srov. Perret, La Reconnaissance et l'exécution des jugements étrangers aux Etats-Unis, Fribourg 1951, str. 84 a rozhodnutí tam citovaná.

soudní smlouvě podle obdoby římské litiskontestace.¹²⁾ Obdobné tendence začínají zároveň pronikat i do judikatury anglické.

Doktrína comity nalezla své vyjádření nejen v zemích anglosaských, ale i ve Francii, zde pak ve vyhraněné podobě v učení známém pod jménem »Théorie d'intérêt des Français«;¹³⁾ podle této teorie podmínce uznání vyjádřené ve vzájemném prospěchu nutno rozumět tak, že uznání nesmí být nikdy v rozporu se zájmy vlastních, tj. francouzských občanů. Francouzská nauka i judikatura pojímá přitom cizí rozhodnutí především jako akt cizí státní moci a přiznává mu účinnost jen za podmínek stanovených ve vlastním právním řádu. Přitom tu jde o aplikaci dogmatu přísné teritoriality, jež vyžaduje k účinnosti cizího rozhodnutí jeho revizi v novém rozhodnutí státu výkonu, jímž bude také suverénně určena vždy jeho účinků. Požadavek přísné teritoriality, vyjádřený takto zejména ve francouzské judikatuře, ustupuje teprve v letech po druhé světové válce zmírňujícím tendencím. Děje se tak přímo pod vlivem nauky, která působí na další směr jejich vývoje v duchu názorů univerzalistických. Z teorií ovlivňujících judikaturu je třeba uvést na předním místě Niboyetovu »Théorie de l'efficacité des droits«,¹⁴⁾ podle níž v zájmu rozvíjení styku mezinárodního je třeba zásadně respektovat práva vzniklá na území určitého státu v souladu s jeho předpisy jako projev jeho suverenity také na území států ostatních. Tato teorie zasahuje svým vlivem do nejrůznějších oblastí právních¹⁵⁾ a vykazuje silný vliv i na úseku uznání a výkonu cizích rozhodnutí¹⁶⁾

Rovněž názory obsažené v původní německé nauce se rozdvajily,¹⁷⁾ neboť vedle teorií vycházejících z myšlenky dogmatu izolacionisticky, nacionálně, tj. relativně pojímané státní suverenity, jsou zde i takové, které hledají vysvětlení úkolů jednotlivých států při poskytování spravedlnosti na úseku občanskoprávních věcí s cizím prvkem také v povinnostech připadajících všem státům vůči univerzální lidské společnosti.

Tyto povinnosti plynoucí státům s jejich poměru k universálnímu společenství lidí jakožto nejvyšší organizační formě jejich sdružení jsou pak určovány tím, že se na jednotlivé státy, jejichž vývoj je již dokončen, přenášejí v podstatě funkce onoho univerzálního společenství, jemuž ještě neodpovídá žádná jednotná mocenská organizace. V souladu s tím jsou také státy povinny nejen cizí právo aplikovat, jestliže to odpovídá povaze příslušného právního poměru, nýbrž stejně tak uznávat nebo vykonávat i cizí rozhodnutí. Uznání a výkon cizího rozhodnutí stává se tu tak přímo postulá-

¹²⁾ K tomu srov. zejména čl. 81, 82, 83 cit. Restatementu, srov. též rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Illinois ve věci Baker c. Palmer 83, 111, 572, 1876, popř. státu New Hampshire ve věci Macdonald c. Railway 71, N. H. 479 aj.

¹³⁾ Srov. dr. Krčmář, Úvod do mezinárodního práva soukromého, Praha 1906, str. 56 a francouzská literatura tam bohatě citovaná.

¹⁴⁾ Srov. Niboyet, Cours de droit international privé français, Paris 1949, str. 438 násl., zejm. str. 441.

¹⁵⁾ Srov. např. A. Troller, Das internationale Privat- u. Zivilprozessrecht im gewerblichen Rechtsschutz und Urheberrecht, Basel 1952, str. 16, pozn. 4 na str. 59.

¹⁶⁾ Srov. Niboyet, cit. dílo, str. 603 násl. Výrazným projevem tohoto vývoje jeví se rozhodnutí ve věci Munzer ze 7. 1. 1964 [Cour de cassation], jímž francouzská judikatura ustupuje od typické pro ni a důsledně prováděné »revision au fond«, [v podrobnostech srov. komentář prof. Goldmana k tomuto rozhodnutí v Clunet 1964, str. 304 n.).

¹⁷⁾ K tomu srov. L. v. Bar, cit. dílo, pozn. 6 na str. 412.

tem ideje mezinárodní spravedlnosti.¹⁸⁾ Za vyhraněný lze ovšem označit názor těch unizerzalistů, podle nichž cizí soudní rozhodnutí jako akt suveréna nemůže být jiným suverénem vůbec již přezkoumáno a musí být vykonáno v kterékoliv jiné zemi a které se tak opírá o myšlenku suverenity pojímané v absolutním smyslu.

Názory dosud zmíněné nezůstaly však dosud jedinými. Uznání a výkon cizího rozhodnutí se v důsledku těchto idejí vysvětluje obdobně jako v anglosaské doktríně ještě také tím způsobem, že se na cizí rozhodnutí pohlíží jako na *ius quesitum*,¹⁹⁾ anebo jako na tzv. soudní obligaci či quasi kontrakt mezi stranami učiněný *in iudicio* (*contrat judiciaire*), kterým se strany dobrovolně podrobily cizímu soudu a kterým se zároveň zavazují k tomu, že splní jeho výrok.²⁰⁾

Jiní zase hledali vysvětlení uznání cizího rozhodnutí v myšlence výkonu spravedlnosti a v idejích společenských hodnot s tím spojených.²¹⁾

Teorie posléze zmíněné upouštějí přitom od požadavku vzájemnosti a řadí se všechny mezi teorie univerzalistické.

Závěrem je třeba říci, že výpočet uvedených názorů si neklade nikterak nárok na úplnost. Jednotlivé názory vysvětlující účinky cizího rozhodnutí se také neobjevují v nauce vždy ve zcela čisté podobě. Dochází tu často též k jejich vzájemné kombinaci a překrývání.²²⁾

V podstatě však v praxi vítězí teritoriální doktrína nebo názory na ní spočívající. Tomu také odpovídá skutečnost, že pravidlo určité kontroly cizího rozhodnutí neschází v podstatě v právním řádu popř. v judikatuře žádné země, byť tu bylo vysloveno s nestejným důrazem.

★

V nauce tedy nebylo dosaženo jednoty — jak plyne z provedeného rozboru — nejen v názorech na důvody účinků cizího rozhodnutí, ale ani v názorech na samotnou jeho povahu a podstatu, které musí nutně hrát důležitou roli také při stanovení jednotlivých podmínek určujících míru jeho přezkoumání za účelem jeho uznání nebo výkonu v jiné zemi, než v zemi jeho vzniku.

Vedle názorů částečně již zmíněných, podle nichž se na rozhodnutí hledí jako na »*ius quesitum*« a na jeho uznání nebo výkon popřípadě jako na přímý projev tohoto práva (srov. *Théorie des droits acquis*, *Vested Rights Theo-*

¹⁸⁾ K představitelům tohoto učení náleží v Německu Savigny svým známým dílem *System des heutigen römischen Privatrechts*, sv. 8, 1849, v Itálii Mancini, ve Francii Lainé aj. V podrobnostech k dalšímu vývoji tohoto učení srov. W. Niederer, *Internationales Privatrecht und Völkerrecht* ve sborníku: *Schweizerisches Jahrbuch für internationales Recht- Annuaire Suisse de droit international*, 1948, sv. V, str. 66 násl.

¹⁹⁾ W. Wetzell, *System des Zivilprozesses*, Leipzig 1878, § 38., jozn. 30.

²⁰⁾ K tomu srov. Niboyet, cit. dílo, str. 682; dále L. v. Bar, cit. dílo, díl II, str. 412 a tam uvedená literatura. L. v. Bar správně ovšem připomíná, že by tu o skutečný smluvní vztah mohlo jít jen v případě, že by se strany výslovně cizímu soudu podrobily; fikce takové úmluvy je podle něho bez právních účinků pro výkon rozhodnutí v cizině. Srov. též Checchini, *Sentenza straniera e Giudizio di Delibazione*, *Rivista di diritto internazionale* 1939, str. 161 násl.

²¹⁾ H. E. Read, *Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in the Common Law Unit of the Brit. Commonwealth*, 1938, str. 257.

²²⁾ Srov. např. příklady uváděné v cit. díle Bara v pozn. 8 na str. 413.

ry),²³⁾ aniž by bylo přitom pokládáno za nějaké nové právo v zemi výkonu, existují také názory jinak této teorie blízké, že cizí rozhodnutí není nic jiného než použití všeobecného zákona na konkrétní případ a tedy jakýsi *lex specialis*. Uznání jeho účinnosti má se proto dít podle stejných zásad, jaké platí pro uznání účinnosti obecně platného cizího zákona.²⁴⁾

Zmíněný názor, který je přičítán L. v. Barovi a který byl v podstatě převzat novými dalšími představiteli nauky,²⁵⁾ má však i své odpůrce; ti zase popírají jakoukoli analogii mezi cizím rozsudkem (*lex specialis*) a všeobecnou normou v něm obsaženou (*lex generalis*) co do jejich účinků a na základě praktické zkušenosti dovozují, že uznáním cizího zákona se naopak nikdy neuznává též cizí judikatura, jež je vždy bezprostřednějším projevem státní teritoriální výsosti, než je obecný zákon. Cizí rozhodnutí lze mimo to podle nich mnohem obtížněji přezkoumat než cizí zákon také v tom směru, zda není v rozporu s *ius publicum* státu, kde má nabýt svých účinků.

Svým pojetím jsou blízké koncepci pojímající rozhodnutí jako *lex specialis* též názory některých představitelů nauky socialistické, podle nichž soudním rozhodnutím náleží autorita zákona a jednotlivá rozhodnutí je proto třeba pokládat za zákon v daném konkrétním případě soudem vyhlášený, který přitom ovšem toliko potvrzuje existenci nebo neexistenci určitých právních poměrů, upravených obecnou právní normou.²⁶⁾

I.

Sami se domníváme, že proniknout k vnitřní podstatě soudního rozhodnutí bude možné jedinec cestou analýzy jeho pojmových znaků. Výsledky tohoto postupu nám pak umožní též pochopit, které stránky rozhodnutí a v jaké míře mohou hrát úlohu pro stanovení podmínek jeho účinnosti mimo stát jeho původu. Dají nám konečně též plně pochopit konkrétní právní úpravu.

Pro pochopení podstaty vlastního soudního rozhodnutí je si nutné uvědomit především skutečnost, že tu jde o akt státního orgánu, tj. o akt úřední autority nadané státní mocí, jímž se zajišťuje ochrana právům a oprávněným zájmům občanů a organizací. K tomu pak dochází tím způsobem, že kompetentní justiční orgán na základě příslušných předpisů jménem státu volně stanoví, co je právem, tj. potvrzuje existenci nebo neexistenci určitého subjektivního práva a povinnosti (*pronunciatio*) a popř. zároveň nařizuje určitý způsob jednání účastníkům řízení (*condemnatio* nebo *absolutio*).

Tím zajišťuje úřední rozhodnutí zároveň život hmotnému právu, neboť mocí státního aparátu má být zaručeno v podstatě jeho zachování.

Problematika analýzy soudního rozhodnutí, nastíněná tu toliko v nezbytné zkratce, bude ovšem mnohem širší, půjde-li o zkoumání účinků rozhodnutí cizího mimo stát jeho původu. Takové rozhodnutí se totiž odlišuje od roz-

²³⁾ J. H. Beale, *A Treatise on the conflicts of Laws*, New York 1935, str. 107, dále R. Graveson, *The conflict of Laws*, London 1935, str. 30—31, dále též T. Donner, Jsou nabytá práva chráněna mezinárodním právem? Studie z mezinárodního práva, č. 9/1964, str. 125—144 a literatura tam uvedená.

²⁴⁾ Srov. např. L. v. Bar, cit. dílo II, str. 413 a násl.

²⁵⁾ Srov. např. Weiss, *Traité théorique et pratique de droit international privé*, díl V, Paris 1905, str. 548; v nauce se o tomto názoru hovoří též jako o doktríně harmonie mezi zákonem a rozhodnutím — doctrine of harmony between law and judgment (Wolff, cit. dílo, str. 254).

²⁶⁾ Abramov, *Občiansky proces SSSR*, Bratislava, SAV 1951, str. 235.

hodnutí s účinky ryze vnitrostátními, především tím, že se jeví vždy jako projev cizí soudní výsosti, tj. cizí soudní a tím i státní suverenity. K tomu přistupuje skutečnost, že v každém rozhodnutí je nerozlučně spjata právo procesní s právem hmotným v poměru formy a obsahu, jejichž vzájemné rozhraničení není však dáno v jednotlivých státech způsobem jednotným anebo apriorně daným.²⁷⁾ Stává se proto i tato skutečnost nutně dalším specifickým pojmovým znakem cizího rozhodnutí. Dialektická jednota obsahu i formy rozhodnutím vždy vyjádřená totiž nezbavuje ani zde obsah a formu jejich relativní samostatnosti, která se objevuje, jestliže z hlediska mezinárodního práva soukromého a procesního je potřebné zkoumat podmínky, za nichž dochází k jednotlivým procesním aktům, jakož i materiální podmínky vztahující se k samotnému obsahu rozhodnutí.

K takovému zkoumání pak může dojít v podstatě jednak a priori, tj. v době před vznikem úředního aktu, jímž je soudní rozhodnutí, jednak a posteriori, tj. po jeho dokončení, jestliže se tímto rozhodnutím má zabývat jiný stát než ten, před jehož orgány vznikl.²⁸⁾

V obou případech jde o úřední postupy, které se upínají k témuž úřednímu rozhodnutí. Zobecníme-li tyto postupy, každý zvláště, vyplynou pro zkoumanou otázku tyto závěry:

První postup je zaměřen k cíli, jímž je vydání rozhodnutí a jeho prostřednictvím ochrana subjektivního práva. Za tím účelem muselo také dojít před soudem a v jeho součinnosti s účastníky příslušného řízení a osob, jejichž součinnosti si řízení vyžaduje, postupně a v určitém časovém pořádku k celé řadě procesních úkonů, které pak tvoří vlastní obsah soudního řízení. V soudním rozhodnutí, jímž je tento postup zakončen, dochází přitom ze strany soudu v jeho rozhodnutí ke komplexnímu zhodnocení těchto procesních úkonů jakož i poznatků, které z těchto úkonů pro něj vyplynuly, a to jak podle práva procesního, tak i příslušného práva hmotného. Zároveň je třeba mít vždy na mysli, že postup nalézacího soudu je přitom určován popř. též jeho mezinárodním právem soukromým a procesním.

Srovnáme-li v tom směru postup soudních orgánů různých zemí, jde na základě takového srovnání vyvodit určité obecné platné zásady pro jeho provedení. Podle předpisů procesního práva provádí se tu totiž zmíněné hodnocení nejdříve z hlediska přípustnosti, které se týká procesních podmínek předepsaných procesními předpisy jako předpoklad bezvadného řízení i rozhodnutí, a poté z hlediska pravdivosti, které zase vychází z předpisů, na jejichž základě se soudu předepisuje i umožňuje zjistit skutkový stav, potřebný pro základ jeho vlastního meritorního rozhodnutí.²⁹⁾ Podle práva hmotného dochází přitom nakonec k hodnocení procesních úkonů včetně poznatků, které z nich soud vyvodil, z hlediska jejich správnosti, a to tím, že se na základě procesních předpisů zjištěný skutkový stav podřizuje pod příslušná ustanovení hmotného práva, o která se opírá uplatněný nárok. Jeho důvodnost nebo bezdůvodnost vyplyne jako závěrečná syntéza všech proces-

²⁷⁾ Neuner, *Privatrecht u. Prozessrecht*, Mannheim—Berlin—Leipzig 1929, str. 11, 27.

²⁸⁾ Srov. Frankenstein, *Internationales Privatrecht*, Berlin 1926, I, str. 328.

²⁹⁾ Je zřejmé, že forma tu bude mít nesmírný význam pro samotný obsah, neboť rozsah, v jakém dovoluje procesní právo zjistit skutkový stav, rozhoduje i o možnosti správného jeho meritorního rozhodnutí. To, jak dále uvidíme, může nabýt zvláštní důležitosti též ve směru uznání účinků cizího rozhodnutí.

ních úkonů včetně poznatků z nich vyvozených a jejich hodnocení z hlediska přípustnosti, pravdivosti i správnosti vždy podle toho, zda jejich výsledky dávají soudu možnost vyjádřit se kladně nebo záporně o tvrzeném subjektivním právu. Přitom je třeba zdůraznit, že toto hodnocení procesních úkonů se tu provádí popříp. rovněž z hlediska mezinárodního práva soukromého a procesního.

Zjištění subjektivních práv v úředním aktu, které je takto cílem i vlastním účelem a posláním prvního postupu, je naopak u druhého postupu jeho východiskem.

V případě tohoto druhého postupu jde totiž o to, aby úřednímu aktu, který vznikl na území cizího státu způsobem právě zmíněným a přitom je sám projevem cizí soudní výsosti, byly přiznány určité právní následky též ve státě jiném, kde by byl jinak pokládán toliko za *lex imperfecta*.³⁰⁾

Nutnost přezkoumání cizího rozhodnutí s tím spojeného je přitom na základě našeho rozboru zcela nepochybná. Výrokem cizího soudu, v němž je vyjádřen výsledek zmíněného složitějšího hodnocení procesních úkonů jak z hlediska daných příslušným právem hmotným tak i procesním, jsou totiž nakonec přesně stanovena také vzájemná práva a povinnosti účastníků řízení. Děje se tak přitom autoritativním projevem soudu a tedy zásadně na úrovni vztahů procesních. Ty pak svým obsahem — podle tohoto, jak bylo kvalitně provedeno soudní řízení včetně hodnocení procesních úkonů — se sice teoreticky mohou, ale také nemusí krýt s původními vztahy hmotně právními (tak u rozhodnutí deklaratorních) nebo alespoň s podmínkami pro jejich vznik hmotným právem stanovenými (tak zase u rozhodnutí konstitutivních). A právě tato skutečnost nás nejen činí oprávněně kritickými k univerzalisticky pojímaným teoriím jako je např. *Vested Rights Theory*.³¹⁾ nebo učení o ničím neomezitelných účincích spojených s právní mocí cizího rozhodnutí anebo konečně o mezinárodní povinnosti států přiznávat cizím rozhodnutím účinky bez dalšího přezkoumání, ale zároveň nás zcela přesvědčuje o důvodnosti postupu státu, který svými orgány cizí rozhodnutí přezkoumává dříve než mu přizná účinky právní moci a vykonatelnosti také v oboru své vlastní suverenity.

II.

Hledíme-li na cizí rozhodnutí jako na syntézu procesních úkonů i poznatků z nich vyvozených, které při jejich přezkoumávání rozvíjíme znovu nazpět až do stavu, jenž zde byl před zahájením celého procesu, umožní nám rozbor jednotlivých podmínek uznání a výkonu cizího rozhodnutí předepsaných československým právem obecně v ustanoveních v § 63, 64 zák. č. 97/1963 Sb. zároveň též posoudit, do jaké hloubky jde u nás přezkoumání a jakého je vlastně typu. Pokud jde o jeho formu děje se ve smyslu § 65 a § 66 cit. zák. u rozhodnutí v majetkových věcech zcela bezformálně, a to jak v případě jejich uznání, tak i výkonu, tj. bez potřeby zvláštního delibáčního řízení a rozhodnutí toliko formou předběžné otázky. Zvláštní řízení u Nejvyššího soudu a zcela zvláštní rozhodnutí je předepsáno cit. zákonem jen u věci statusových (§ 67, 68). Vycházíme-li přitom z rozhodnutí jakožto konečné-

³⁰⁾ Niboyet, cit. dílo, str. 668.

³¹⁾ Srov. též kritiku této teorie, kterou podává Riad, cit. dílo, str. 161, i když zde jinak zdůvodněnou.

ho úředního aktu, který — jak jsme již vysvětlili — je výrazem složitějšího a komplexního hodnocení z hlediska přípustnosti, pravdivosti, správnosti a důvodnosti, musíme právě toto již jednou provedené a v cizím rozhodnutí obsažené hodnocení uvažovat znovu při přezkoumání samotného rozhodnutí.

Jelikož jde u každého ze zmíněných hodnocení o takovou činnost rozhodujícího orgánu, která se bezpodmínečně nutně promítá vždy přímo do rozhodnutí samého, je třeba — jak se domníváme — měřit hloubku prováděné kontroly právě podrobnějším šetřením, zda a nakolik se dotýká těchto pro samo rozhodnutí klíčových a přitom nejcitlivějších míst celého procesu při rozhodování.

Přistoupíme-li z tohoto hlediska k vlastní kontrole cizího rozhodnutí podle podmínek předepsaných československým právem, je zřejmé, že ani jedna z těchto podmínek se nedotýká výslovně hodnocení z hlediska správnosti, tj. hodnocení z hlediska správného použití příslušných norem hmotného práva (cizího nebo domácího), provedeného cizím orgánem na zjištěný jím skutkový stav. V rámci výkonu nebo uznání cizího rozhodnutí nebude proto možné ani zkoumat, zda cizí orgán použil ve svém rozhodnutí správně práva hmotného, na něž mu odkázalo jím použité mezinárodní právo soukromé, ani vázat uznání nebo výkon na skutečnost, zda snad bylo použito jiného práva nebo práva s jiným obsahem, než které invokuje v daném případě mezinárodní právo soukromé domácí, tj. československé.

Nelze tu tedy ani přezkoumávat ani opravovat při kontrole cizího rozhodnutí také obsah mezinárodního práva soukromého použitého cizím orgánem. Kontrola na základě československých podmínek uznání a výkonu cizího rozhodnutí nesměruje tedy nikdy ke kontrole cizí legislativy v oblasti rozhodného hmotného práva — nejde tedy nikdy ve svých důsledcích »au fond«. Toliko podmínka veřejného pořádku (§ 64 písm. d cit. zák.) se může stát v rozsahu již zmíněném zcela výjimečným důvodem kontroly i ve smyslu materiálním.

Jinak tomu je již u hodnocení z hlediska pravdivosti. Povinnost československého soudu dosáhnout zjištění skutečného stavu věci, pokud možno v jeho úplnosti — a to i bez ingerence účastníků řízení (§ 120 o. s. ř.) — jako jediné možnému základu opravdu spravedlivého rozhodování (§ 1 o. s. ř.) je stěžejní zásadou socialistického procesu, která se musela nutně objevit též při přemístění cizího rozhodnutí do oblasti československého práva. Promítá se sem jednak sama, jednak ve spojitosti s jinou, stejně závažnou zásadou, již jest zásada rovnosti účastníků řízení.

Možnost kontrolovat po těchto stránkách činnost i cizího orgánu se pro-sazuje částečně v podmínce § 64 písm. c) cit. zák., která chrání povinnou stranu před jakoukoliv možností jejího vyloučení z nalézacího řízení, částečně z § 64 písm. d) cit. zák. o veřejném pořádku. Jinak se zásada materiální pravdy pro nalézací řízení zřetelněji uplatňuje jen v ustanovení § 67 odst. 3 cit. zákona, jde-li o uznání cizího rozhodnutí ve věcech statusových.

Zákon se ve svých podmínkách uznání a výkonu cizího rozhodnutí dotýká cizího rozhodnutí nejvýrazněji v otázce hodnocení z hlediska přípustnosti, a to hned dvěma podmínkami.

Jedna z nich se týká kontroly rozsahu cizí pravomoci (§ 63 písm. a) cit. zák.), a to cestou hypotetického promítání vlastních příslušnostních předpisů na cizí jurisdikci; představuje přitom v podstatě kontrolu značného rozsahu,

i když jen povahy procesní. Československý orgán tu totiž při výkonu cizího rozhodnutí tímto způsobem vlastně přezkoumává rozsah pravomoci cizích orgánů (mezinárodní soudní příslušnost ciziny) v dané věci, a to za tím účelem, aby tak zabránil cizím orgánům v nadměrném a trahování si pravomoci ve věcech s cizím prvkem. K překročení jejich pravomoci tu totiž může snadno docházet se zřetelem k tomu, že rozložení civilní jurisdikce mezi státy není určováno nebo realizováno mezinárodním právem veřejným, nýbrž zcela suverénně státy samotnými. Jde tu tedy vlastně o způsob, jakým si státy samy provádějí rozumné a spravedlivé rozdělení pravomoci v těchto věcech mezi sebou. Takové přezkoumání může ve svých důsledcích vyznít v kritiku cizí legislativy v oblasti příslušnostního řádu cizí země, nikoli tedy jen v kritiku výkladu určitého zákona.

Druhá z podmínek sem spadajících (§ 64 písm. b) cit. zák.) stojí pak zcela mimo schéma, podle něhož jsme sledovali přezkoumnou činnost československého orgánu při jeho kontrole cizího rozhodnutí a přistupuje jako speciální doplňující podmínka úzce souvisící s tím, že jde právě o cizí rozhodnutí.

Na základě provedení tohoto podrobnějšího rozhovoru můžeme tedy konstatovat, že v případě československé úpravy nejde ani o tzv. absolutní revizi cizího rozhodnutí (révision absolue), neboť přezkoumání dané zmíněnými podmínkami uznání a výkonu cizího rozhodnutí se nedotýká použití předpisů hmotného práva, které by mohlo nakonec vést i ke změně cizího rozhodnutí. Nejde tu tedy ani o neomezenou kontrolu (contrôle illimité), neboť kontrola se zásadně cizího rozhodnutí nedotýká ve směru materiálním. Lze tedy uzavřít na základě provedení podrobnějšího rozboru, že československá úprava představuje v podstatě toliko kontrolu, omezenou na přezkoumání základních formálních předpokladů spravedlivého rozhodnutí (contrôle limité). K těm pak patří požadavek vzájemnosti a veřejného pořádku, dále požadavek splnění procesních podmínek pravomoci cizího soudu a neexistence překážky rei iudicatae, která by vyplynula na základě domácího rozhodnutí v téže věci, jakož i požadavek rovnosti účastníků a s ním spojený požadavek dokonale zjištěného skutkového stavu.

PODMÍNKA PŘEDVÍDAVOSTI SMLUVNÍCH STRAN PRO STANOVENÍ NÁHRADY ŠKODY PODLE PRÁVA COMMON LAW A ZÁKONA 101/1963 Sb.

Dr. MIROSLAV KOTORA, CSc.:

Zákon č. 101/1963 Sb. o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku ze dne 4. prosince 1963 stanoví v oddílu pátém, který pojednává o náhradě škody z porušení povinnosti ze závazkového vztahu, v § 254, druhém odstavci, významnou zásadu, že se »nenahrazuje nepřímá škoda, ani škoda, kterou osoba, jenž nesplnila závazek, při vzniku závazku nemohla předvídat jako obvyklý následek takového nesplnění«.

Zákoník mezinárodního obchodu tak recipoval moderní podmínku pro přiznání povinnosti k náhradě škody, nepochybně vycházející z Haagského návrhu mezinárodní kupní smlouvy, ve kterém je tato zásada v článku 94 vý-

slovně zahrnuta, jakož i z článku 82 mezinárodní úmluvy o jednotném zákoně o mezinárodní kupní smlouvě;¹⁾ ostatně tato podmínka byla přijata i do tzv. Všeobecných dodacích podmínek vypracovaných Evropskou hospodářskou komisí OSN.²⁾

Z teoretického i praktického hlediska se při aplikaci této podmínky předvídatosti naskytá řada otázek. Především, jakým způsobem strana, které vznikne škoda porušením povinnosti ze závazkového vztahu, prokáže, že strana, která závazek porušila, mohla při vzniku závazku předvídat, že bude povinna náhradou škody? Důkazní břemeno nemusí však mít, pokud jde o předvídatelnost, strana, které škoda vznikla. Toto důkazní břemeno leží spíše na té smluvní straně, která námiku nepředvídatelnosti vznáší. Postačí, aby při uzavírání smlouvy, dejme tomu kupní smlouvy, kupující uvedl, k jakému účelu zamýšlí zboží použít, nebo zamýšlí-li zboží prodat dalšímu uživateli? Je vůbec prodávající povinný náhradou škody, prodává-li kupující zboží dalšímu, tj. konečnému uživateli, není-li mu známo, za jakých podmínek kupující zboží konečnému uživateli prodává? Postačí, aby kupující prokázal, že prodávajícímu muselo být známo při uzavírání smlouvy vzhledem k jeho předmětu podnikání, či povaze celé obchodní transakce, jaká rizika z ní pro něho vyplývají, poruší-li smlouvu? Může se naopak prodávající hájit tím, že jej kupující na tato rizika a tím i možnost hrazení náhrady škody v případě porušení smlouvy neupozornil, protože jinak by eventuálně takovou smlouvu neuzavřel?

Dosavadní judikatura Rozhodčího soudu Československé obchodní komory je v tomto ohledu velmi nepočtená a prakticky z ní nelze při teoretickém rozboru zatím vycházet. Podmínka předvídatosti stran pro přiznání náhrady škody je však velmi důležitá. K tomu, abychom mohli aplikaci podmínky předvídatosti alespoň zčásti teoreticky rozebrat, po případě zevšeobecnit, nebude jistě bez zajímavosti zkoumat její aplikaci v takovém právním systému, ve kterém je dostatečně teoreticky zpracována a opírá se o soudní rozhodnutí. Vycházejí z této skutečnosti, je systém práva common law nejhodnější, mimo jiné také proto, že podmínka předvídatosti jím byla vytvořena.³⁾

I

Při řešení náhrady škody při porušení smlouvy vychází common law ze zásady, že poškozená strana se má po zaplacení náhrady škody nacházet v takovém postavení, jako kdyby smlouva byla splněna. Toto pravidlo je závislé jednak na principu kausalit a jednak, v nepoměrně větší míře, na podmínce předvídatosti smluvních stran. Subjektivní podmínka smluvních stran, tj., že jsou odpovědný pouze za takovou škodu, kterou mohly v době uzavření smlouvy rozumně předvídat, představuje v common law rozsah ochrany smluvních stran proti požadavku žalující strany na zaplacení jakékoliv škody.

1) Viz článek 94 Haagského návrhu mezinárodní kupní smlouvy publikovaný v Rabel's Zeitschrift č. 1/1957 a Uniform laws on international sales act 1967. — R. H. Graveson, E. J. Cohn a D. M. Graveson, Londýn, Butterworths 1968.

2) Viz General Conditions for the Supply and Erection of Plant and Machinery for Export and Import No. 574 A, 188 A, článek 26: »jestliže některá strana je povinna náhradou škody druhé straně, nepřekročí tato výši škody, kterou strana, která závazek porušila, mohla přiměřeně předvídat v době uzavření smlouvy...«

3) Viz Mayne and Mc. Gregor on Damages, Harvey Mc. Gregor Sweet & Maxwell Ltd. London, 1961; Cheshire and Fifoot, Law of Contract, Butterworth & Co. Ltd. London 1960.